

Vztah mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí

Tereza Humenská

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Humenská**
Osobní číslo: **H11865**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Vztah mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti výchovy, volného času a období pubescence.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. Psychodiagnostika dětí a dospívajících. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

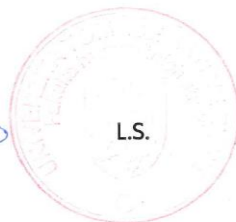
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. David Unger**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 22.4. 2014 .....

..... Hurnoška' Teresz .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vztahem mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí. Teoretická část se skládá ze tří kapitol. První z nich je věnována výchově. Rozebírá výchovu v rodině, kde na pubescenta působí vliv primární socializace, věnuje se začlenění jedince do společnosti a výchovným stylům, které jedince ovlivňují v jeho následném životě. Druhá kapitola se zaměřuje na dospívání jedince, je věnována vývojovému období pubescence, kdy jedinec prochází řadou změn, které jej dále ovlivňují. Popisuje změny tělesné, kognitivní, emoční vývoj a socializaci dospívajících. Třetí kapitola se zaměřuje na problematiku volného času. Definiuje pojem volný čas, seznamuje čtenáře s funkcemi a cíli volného času a zdůrazňuje vliv volnočasových aktivit na formování osobnosti jedince. V empirické části bakalářská práce popisuje kvantitativní výzkum, který je prováděn pomocí dotazníkového šetření. Má za cíl určit, zda existuje vztah mezi trávením volného času dětí a stylem výchovy, který je preferován rodiči.

Klíčová slova: : socializace, výchova, výchovný styl, rodina, pubescence, volný čas

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the relationship between the educational style of parents and leisure time of their children. The theoretical part consists of three chapters. The first is devoted to education. It discusses an education in the family, when pubescents is under the influence of the primary socialization, and deals with the integration of the individual in society and educational styles which individuals interact in his subsequent life. The second chapter focuses on the growing of an individual, is devoted to a developmental period of adolescence, when an individual is undergoing many changes that affect it further. It describes changes in physical, cognitive, emotional development and socialization of adolescents. The third chapter focuses on the issue of free time. It defines the concept of leisure time, introduces readers to the functions and objectives of leisure and recreational activities emphasizes the impact on shaping an individual's personality. In the empirical part, the thesis describes the quantitative research, which is carried out through a questionnaire survey. It aims to determine whether there is a relationship between the free time of children and educational style that is preferred by parents.

Keywords: socialization, education, parenting style, family, adolescence, leisure

Poděkování

Děkuji PhDr. Davidu Ungerovi za odborné vedení a poskytování cenných rad během tvorby bakalářské práce.

Ráda bych také poděkovala své rodině, která mi byla oporou po celou dobu mého studia a podporovala mě při psaní bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářská práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝCHOVA	12
1.1 VÝCHOVA V RODINĚ	14
1.1.1 Výchovné styly.....	15
2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ – PUBESCENCE	17
2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ	18
2.2 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	20
2.3 EMOČNÍ VÝVOJ.....	21
2.4 SOCIALIZACE.....	22
3 VOLNÝ ČAS	24
3.1 CÍLE A FUNKCE VOLNÉHO ČASU	25
3.2 MIMOŠKOLNÍ VÝCHOVA	27
3.2.1 Vybrané instituce pro volný čas dětí a mládeže	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.1 KLÍČOVÉ KONCEPTY	32
5 DESIGN VÝZKUMU	34
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY, HYPOTÉZA	34
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	34
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	35
5.5 METODA ANALÝZY DAT	36
6 ANALÝZA DAT	37
7 INTERPRETACE DAT	43
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	50
SEZNAM GRAFŮ	51
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM PŘÍLOH	53

ÚVOD

Výchova hraje významnou roli při utváření osobnosti člověka. Především v dětství a dospívání působí na osobnost dítěte vliv výchovy nejvíce. Dítě se díky primární socializaci učí osvojovat si základní návyky, vztahy k ostatním lidem, ale hlavně také vztah k sobě samému. Významnou roli při formování osobnosti dítěte hraje styl výchovy, který je preferován rodiči. Prostřednictvím metod a prostředků výchovy rodiče naplňují své představy o tom, co ze svých dětí chtějí mít. Zasahují do osobnosti a budoucího života dítěte více, než si mnozí z nich uvědomují. Styl výchovy představuje vzájemnou interakci mezi dítětem a rodiči. S rostoucím věkem na dítě stále více působí vliv okolí a sociálních skupin, ve kterých se dítě pohybuje, proto je důležité přikládat pozornost tomu, jak dítě tráví svůj volný čas, který jeho osobnost nadále formuje.

Záměrem této práce je definovat styly výchovy rodičů, které mohou být uplatňovány při výchově dětí. Jednotlivé styly zařadit podle typologií a zjistit, zda existuje vztah mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí. Práce se soustřeďuje na zjišťování informací u žáků základních škol, kteří mají dostatek volného času. Proto v práci zjišťujeme, zda děti tráví svůj volný čas plnohodnotným způsobem. Součástí teoretické práce jsou vymezeny organizace zabývající se trávením volného času dětí.

Bakalářská práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na proces výchovy. Definuje pojem výchova, rozpracovává jednotlivé výchovné styly, které jsou při výchově uplatňovány a zabývá se tak primární socializací dítěte uplatňovanou prostřednictvím rodičovské výchovy.

Kapitola druhá je zaměřena na vývojové období pubescence. Popisuje změny, kterými dítě prochází, jako jsou změny tělesné a kognitivní, zabývá se rozvojem identity žáka, ale také jeho socializací ve společnosti. Toto období je důležitým v životě žáka, protože odpovídá věku, kdy se dospívající chystá opustit základní školu a je postaveno před rozhodování o svém dalším zaměření.

Kapitola třetí se zabývá problematikou volného času. Definuje pojem volný čas a zabývá se jeho funkcemi a cíli. Kapitola má za úkol informovat čtenáře o možnostech trávení volného času dětí tak, aby jej trávily plnohodnotným způsobem. Udává proto organizace, které dětem nabízejí možnost trávení volného času.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

Výchovu chápeme jako proces, kdy dochází ke vzájemnému kontaktu a spolupráci konkrétních lidí. Osoba vychovatele působí na osobnost vychovávaného ve snaze o pozitivní utváření jeho osobnosti a to ve prospěch celé společnosti. Bereme v úvahu působení okolních vlivů a prostředí, které na osobnost vychovávaného působí. V procesu výchovy tedy dochází k vzájemnému působení třech subjektů, které se navzájem ovlivňují. Hovoříme o vychovateli, vychovávaném a prostředí, ve kterém výchova probíhá. (Danek, 2011, s. 75)

Výchova dítěte začíná už od útlého věku. Jako první se s ní setkáváme v rodině, která pro dítě představuje vůbec první sociální skupinu, ve které dochází k osvojování si vzorců chování, jednání, komunikačních rituálů, ale také hygienických návyků. (Průcha, 2009, s. 16)

Prostřednictvím výchovy působíme na osobu vychovávaného tak, abychom příznivě ovlivňovali jeho osobnost a učili ho správným návykům a zvykům, které mu budou vstřípeny na celý život. Vliv rodiny, kdy na dítě působí primární socializace, je tedy značný.

Socializací rozumíme proces, kterým prochází každý jedinec a který je realizován prostřednictvím výchovy. Dochází k tzv. zespolečenštění, kdy je jedinec socializován do dané společnosti.

Socializace na nás v průběhu života působí ve více rovinách. O socializaci, která probíhá v rodině, hovoříme jako o primární. Socializace sekundární působí na jedince v momentě, kdy se dostává do interakce s vrstevníky. (Procházka, 2012, s. 92)

Řezáč (1998, s. 49) uvádí, že socializace je celoživotně trvající proces, který má etapovitou povahu. Vymezení těchto etap socializace nám umožňuje lépe porozumět životní situaci jedince. Bereme v potaz, v jaké životní etapě se jedinec nachází.

Řezáč (1998, s. 50 cit. podle Monatová, 1984) uvádí následující fáze socializace:

- Elementární socializace, která zahrnuje první rok života dítěte. První půl rok života dítěte, kdy je tzv. sociálně pasivní, je dítě naprosto závislé na péči dospělých osob. Sociálně aktivním se stává až v druhé polovině roku, kdy navazuje sociální kontakty.
- Rodinná socializace je obdobím, kdy je velmi důležitý vztah k dospělým, především k matce, kdy si dítě získává hlubší náklonnost a cit. Období je velmi důleži-

tým pro následný život dítěte. Dítě potřebuje získat pocit jistoty a lásky, který se stane základem pro jeho pozitivní vývoj.

- Veřejná socializace, je obdobím, kdy dítě začíná navazovat kontakty s vrstevníky. Období nastává od čtvrtého roku dítěte.

Přestože pojmy výchova a socializace jsou si svým významem velmi podobné, socializace se od výchovy odlišuje tím, že zahrnuje záměrné i nezáměrné vlivy. Tento proces trvá po celý život a jedinec si osvojuje formy jednání, chování, jazyk, učí se znát kulturní hodnoty. Zatímco výchovu chápeme jako cílevědomou a záměrnou činnost, kdy si klademe za cíl zejména rozvoj osobnosti jedince. (Procházka, 2012, s. 90-94)

Výchova tedy patří mezi vnější podmínky, které formují vývoj osobnosti společně s vlivem dědičnosti a prostředí (Čáp, 1996, s. 13).

V procesu výchovy je třeba si uvědomit, že není čistě soukromou věcí rodičů, ale týká se celé naší společnosti. Výchova je neoddělitelně spojená s péčí o uchování vlastní společnosti, ale také její kultury. (Březinka, 1996, s. 13)

Už z toho je zřejmé, že výchova představuje pro každého rodiče obrovskou zodpovědnost. Každý rodič by si přál vychovat své dítě co nejlépe, aby z něj vyrostl laskavý, moudrý a ušlechtilý člověk, ale ne vždy dochází k volbě vhodných výchovných prostředků, postupů a metod.

Březinka (1996, s. 38) uvádí, že „všichni rodiče mají povinnost vychovávat svoje děti k životní zdatnosti“. Jsou přitom podporováni od státu, který výchovou pověřuje učitele veřejných škol a vychovatele, kteří se podílí na následné výchově dětí. (Březinka, 1996, s. 38)

Proces výchovy je tedy nejen záležitostí rodiny, kde dítě vyrůstá a která ho připravuje na zdárný vstup do společnosti, ale podílí se na něm také instituce a organizace, které přebírají zodpovědnost za výchovu dětí v době, kdy se o ně rodiče nemohou postarat sami. Hovoříme o školkách, školách a organizacích pro volný čas dětí a mládeže. Na děti dále působí vliv prostředí, ve kterém se pohybují a vrstevnických skupin, se kterými se ztotožňují. Pro účely naší bakalářské práce se budeme v následující kapitole věnovat výchově v rodině.

1.1 Výchova v rodině

Rodina je vnímána jako naprosto unikátní prostředí, plní široké spektrum funkcí a rolí, proto má pro zdravý vývoj jedince nesmírný význam. Jednou z hlavních funkcí je funkce výchovná. Rodiče mají možnost prostřednictvím výchovy svým potomkům předat potřebné normy a hodnoty, vést je ke vzdělání, učit čestnému chování a sebevýchově. Měli by se svým dětem stát vzorem a v potřebných situacích oporou. (Procházka, 2012, s. 102)

Procházka (2012, s. 102) uvádí, „že rodinné prostředí ovlivňuje výchovu a socializaci dítěte celou řadou svých aspektů“. Bereme v úvahu vztahové momenty, jako je struktura rodiny, její úplnost nebo neúplnost, přítomnost sourozenců, komunikace mezi členy rodiny, přítomnost výchovných cílů a výchovných stylů. Dále aspekty materiální, ale také sociálně-kulturní, kdy si všímáme společenské vrstvy, vzdělání a zaměstnání rodičů. (Procházka, 2012, s. 102)

Prostřednictvím rodiny se dítě učí přizpůsobovat okolnímu světu a úspěšně tak vstupovat do praktického života. Informace, které během života v rodině získává, pak zpracovává v souladu se svými biologickými a psychickými potřebami, ale také se svými zkušenostmi a hodnotovými orientacemi, při jejichž utváření pomáhají zejména rodiče a sourozenci. Dochází tedy k působení členů rodiny navzájem, kdy se nesetkáváme jak s pozitivním, tak negativním působením. (Kraus, Poláčková et al. 2001, s. 80)

Podle Krause (2008, s. 86-87) jsou klíčové následující podmínky rodinného prostředí:

- Demograficko-psychologické, které zahrnují celkovou strukturu rodiny a její vnitřní stabilitu. Všímáme si věku jednotlivých členů rodiny, jejich působení, ale také toho, zda je rodina úplná či neúplná a jaký má počet dětí. Pro vnitřní stabilitu je pak důležitá atmosféra rodinného prostředí a vztahy mezi rodiči a dětmi.
- Materiálně-ekonomické, kdy máme na mysli zaměstnanost rodičů, jejich finanční zabezpečení a s tím související kvalitu bydlení.
- Kulturně-výchovné podmínky, kam patří životní styl, vzdělání a hodnotové orientace rodičů.

Rodinu považujeme za prvotní prostředí, se kterým se dítě setkává a které působí na jeho osobnost. Důkazem toho, jak značný vliv tohle prostředí má, jsou např. rozdíly, které se objevují u dětí, které vyrůstají mimo rodinu, v dětských domovech a mezi těmi, které pochází z funkčního rodinného prostředí. Takové děti trpí zejména nedostatkem lásky

a pocitem bezpečí, což se může výrazným způsobem projevit v jejich dospělém životě v navazování partnerských vztahů a v chování k dětem. (Čáp, 1996, s. 43-44)

Výchova v rodině je realizována prostřednictvím výchovných prostředků a metod. Patří mezi ně např. kladení požadavků, vysvětlování a přesvědčování, kontrola, odměny a tresty. To, zda jsou vhodným prostředkem pro výchovu, závisí především na osobě vychovatele a vychovávaného. (Čáp, 1996, s. 135)

Výchova v rodině představuje pro dítě možnost zdárného vstupu do společenského života. Předané hodnoty a názory, které si dítě v rodině vytváří, mají značný vliv pro jeho budoucí život a hodnotové orientace.

1.1.1 Výchovné styly

Způsob, jakým každý z rodičů bude realizovat svoji výchovu, je závislý na řadě okolností. „Tak, jak se rodina liší svým způsobem života, chováním a interakcí mezi rodiči a dětmi, se liší i uplatňovaný výchovný styl v rodině“ (Procházka, 2012, s. 107).

Nejčastěji se však setkáváme s tím, že způsob výchovy rodičů souvisí především s tím, jaký je jejich emoční vztah k dětem a k sobě navzájem, na požadavcích, které mají rodiče na dítě a na způsobech, kterými jsou tyto požadavky ze strany rodičů kontrolovány. (Procházka, 2012, s. 107)

Mezi výchovné styly, které rodiče uplatňují při výchově, patří:

Autoritářský styl výchovy

Rodiče při své výchově uplatňuje vliv, sílu a moc. Požadují po svém dítěti poslušnost, plnění příkazů a kladou důraz na dodržování zákazů. Časté bývá uplatňování systému odměn a trestů, kdy bývá přítomno i fyzické násilí a uplatňování manipulativní výchovy. Komunikace bývá založena především na příkazech a pokynech. Emocionální vztah mezi rodiči a dětmi bývá chladný, především v případě neplnění příkazů. Výchova bývá problematická zejména v dospívání dítěte, kdy může vést k rozvoji rizikových forem chování a k únikům od rodiny. (Procházka, 2012, s. 108)

Zmiňovaný styl výchovy rozhodně nepatří mezi vhodné modely výchovného působení. Interakce, která probíhá mezi rodiči a dítětem je podrobována přílišnému vedení. Dítě nedostává dostatek prostoru pro vyjádření svých vlastních názorů, protože se bojí, že bude trestáno.

Liberální výchova

O liberálním stylu výchovy můžeme říci, že je opakem stylu autoritářského. Rodiče do výchovy dítěte nijak zásadně nevstupují, nechťejí narušovat potenciál dítěte. Dítě je ponecháno samo sobě doufajíc, že samo dospěje. Je na něj pohlíženo jako na zcela samostatnou osobnost. Styl výchovy sice podporuje kreativitu a svobodu dítěte, ale může se jevit jako nevhodný v momentě, kdy dítě nebude schopno tolerovat pravidla práce ve škole a následně také v zaměstnání. (Procházka, 2012, s. 108)

„Volný vysoce liberální styl výchovy snižuje vnitřní regulační zábrany, uvolňuje reaktivitu, produkuje osobnosti málo vnitřně regulované a vede ke vzniku rizikovějších schémat interakcí“ (Řezáč, 1998, s. 195).

Demokratická výchova

Demokratický model výchovy je charakteristický vychovatelovou snahou o harmonii. Při výchově se rodiče snaží, aby nároky a požadavky, které jsou kladeny na dítě, byly v harmonii s prostorem a svobodou poskytovanou ve výchově. Přestože autorita rodiče je zachována, pravidla, která dítě musí dodržovat, má možnost se svými rodiči projednávat. (Procházka, 2012, s. 108)

Každý z rodičů se ve své výchově přiklání k odlišnému výchovnému stylu. Každý z nich se jistě snaží působit na své dítě co nejlépe a vést jej tím „správným směrem“. Zvolený styl výchovy rodičů však může dítě ovlivnit na celý život, a to ne vždy tím správným směrem. Proto je důležité výchově věnovat patřičnou pozornost a snažit se vytvářet dítěti co nejlepší podmínky pro jeho pozitivní osobnostní vývoj. A to také proto, aby se chyby, kterých se rodiče při výchově svých dětí dopouštějí, nepřenášely z generace na generaci.

2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ – PUBESCENCE

Vývojové období dospívání můžeme chápat jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Toto období považujeme za nejdramatičtější období, kterým jedinec ve svém životě prochází, a to hlavně z důvodů značným tělesných a psychických změn. Dítě je postaveno před řadu nových rozhodnutí a voleb, jako jsou např. volby povolání a studijního oboru. Prochází komplexní změnou svojí osobnosti, hlouběji hledá svoji identitu a tím formuje svoji osobnost. Proto je velmi důležité tohle období úspěšně zvládnout.

Pubescence, označována také jako raná adolescence, je časově lokalizována přibližně mezi 11. - 15. rokem, kdy připouštíme možnou individuální variabilitu (Vágnerová, 2012, s. 369).

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 143) období pubescence, které je také definováno mezi 11 až 15 věkem dítěte, můžeme dělit do dvou fází. První z nich je fáze prepuberty, která probíhá přibližně od 11 do 13 let u dívek, a u chlapců zhruba o 1-2 roky později. Fáze prepuberty je charakteristická zejména pohlavním dozráváním a objevením sekundárních pohlavních znaků. Druhou fází pak nazýváme fází vlastní puberty, která trvá do dosažení reprodukční schopnosti.

S dospíváním je spojena řada změn, mezi nejnápadnější z nich patří tělesné dospívání, které je spojené s pohlavním dozráváním. Dochází ke změně zevnějšku dospívajícího, který se stává podnětem ke změně sebepojetí i chování okolí. Biologické zrání dospívajícího je zároveň stimulem k řadě dalších změn, jako jsou například změny způsobu myšlení, ale také emoční prožívání, ke kterému dochází v důsledku hormonální proměny. (Vágnerová, 2012, s. 369)

Řada těchto změn, ať už mluvíme o změnách tělesných, psychických, nebo sociálních probíhá u každého jednotlivce zcela individuálně. Závisí to hned na několika faktorech. Proto se také často setkáváme s tím, že dospívající trpí v souvislosti s tímto vývojem nejistotou nebo pocitem úzkosti. Osobnost dítěte je velmi zranitelná, a to tím spíše, pokud některé z dětí tímto vývojem prochází později než jeho vrstevníci a spolužáci.

Další velkou potřebou, kterou dospívající cítí je potřeba osamostatnit se. Dospívající se snaží získat větší nezávislost vůči rodičům, navazovat nové přátelské vztahy, ale také začíná toužit po navazování vztahů partnerských. Získání potřebné jistoty a samostatnosti je pro dospívajícího velmi důležité, proto se objevují výrazné změny také v oblasti volného

času, kdy dospívající hledá nové zájmy a způsoby, jak tento čas trávit, aniž by byl závislý na rodičích. Z toho vyplývá, že je velmi důležité, nepodceňovat způsoby, jakými dítě v období citlivého vývoje osobnosti, tráví svůj volný čas.

Dospívající musí během krátkého období pubescence zvládnout nesmírně mnoho, což nemusí být vždy snadné, a to i tehdy, jestliže rodina i škola zacházejí s osobností dospívajícího dítěte s tolerancí a porozuměním. (Říčan, 2004, s. 169)

Změny, které probíhají ať už pod tlakem společnosti, rodiny anebo vrstevníků, jsou značné, pro následný život jedince velmi důležité a vyžadují psychickou rovnováhu dospívajícího dítěte.

2.1 Tělesný vývoj

Tělesnou proměnu vnímáme jako jeden z nejvýraznějších znaků doprovázejících dospívání. Dochází ke značné proměně tělesných dispozic a zevnějšku. Změny pociťuje nejen osoba dospívajícího, ale také okolí, pro které jsou tyto změny viditelné. Proto změny mohou ovlivnit sebepojetí dospívajícího, může je vnímat jako ohrožení své vlastní identity, což může být spojeno se ztrátou sebejistoty. Vývoj probíhá u každého jedince zcela individuálně, proto někomu mohou tělesné změny působit potíže, jiný na ně může být naopak hrdý.

Jednou ze změn, která probíhá jak u chlapců i u dívek současně, je prudké zrychlení růstu a přibírání na váze. Mění se také tělesné tvary, jako je například rozšíření ramen u chlapců a růst pánve a boků u dívek. Zároveň však rostou vnitřní pohlavní orgány, kdy u chlapců mluvíme o varlatech, u dívek o vaječnících. (Říčan, 2004, s. 172)

„Na povel z hypofýzy zvýší vaječníky produkci ženského hormonu estrogenu, u chlapce varlata zvýší produkci testosteronu“ (Říčan, 2004, s. 172).

V pubescenci dochází k velmi výraznému růstovému zrychlení. V případě, že pomineme růst v kojeneckém období, právě období dospívání je tím, kdy nastává nejrychlejší růst. Během růstového období dochází až k dvojnásobnému zvětšení srdce. (Carr-Gregg, Shale, 2010, s. 18)

Další změny, ke kterým během vývoje dochází, probíhají u dívek a chlapců odlišně, proto se jim budeme věnovat zvlášť v jednotlivých odstavcích.

Jelikož dívky procházejí tělesným vývojem dříve než chlapci, budeme se věnovat prvně jim. Tělesnou proměnu snáší ve většině případů hůře, než je tomu u chlapců, protože změny bývají nápadnější a výraznější.

Macek (2003, s. 43 cit. podle Marshall, Tanner, 1969) uvádí, že probíhají v pěti stádiích, kdy v prvním nejsou viditelné žádné pohlavní znaky, ve druhém stádiu pak dochází ke zvětšování prsou a růstu ochlupení, ve třetím dochází k rýsování vnější kontury prsou, zatímco ve čtvrtém stádiu mluvíme o kontuře vnitřní. Páté stadium je již patrný plný vývoj sekundárních pohlavních znaků.

Za hlavní znak pohlavního zrání u dívek však považujeme první menstruaci. Objevuje se s možnými individuálními rozdíly. Uvádí se však, že nejčastěji po dvanáctém roce (Říčan, 2004, s. 172). Pravidelný ovulační cyklus a schopnost oplodnění se pak zpravidla objevuje 1 až 2 roky po první menstruaci (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 143).

První menstruace bývá doprovázena změnami nálad v souvislosti s kolísáním hladiny hormonů, dívky se mohou cítit ospalé a podrážděné, začnou si více uvědomovat své dospívání, což může být důvodem jejich vyvedení z míry.

Pokud budeme hovořit o vývojových změnách, ke kterým dochází u chlapců, je nám všeobecně známo, že tyto změny přichází později. Chlapci při svém vývoji zejména nabývají síly, svalovou hmotu a na výkonu. (Macek, 2003, s. 45) K dalším změnám, ke kterým ve vývoji chlapců dochází, patří např. také mutace hlasu, kdy dochází k růstu hrtanu a hlasivek, a k růstu vousů. Dále pak dochází ke zvětšování pohlavních orgánů, jako tomu bylo i u dívek.

Pro srovnání porovnáváme s vývojem dívek, který ve stádiích uvádí Macek (2003, s. 44 cit. podle Marshall, Tanner, 1969), kdy první stádia jsou charakteristická růstem varlat, šourku a ochlupení. V posledním stádiu pak dochází k plnému vyvinutí pohlavních orgánů a hlasu.

Přestože se jednotlivý tělesný vývoj u chlapců a dívek liší, je velmi důležité, aby mladí dospívající dokázali svůj tělesný vývoj zvládnout bez pocitů ztráty své identity.

2.2 Kognitivní vývoj

Osoba dospívajícího prochází mnoha změnami také v oblasti myšlení. Dospívající si začíná hrát s pojmy, lépe je chápat a pracovat s nimi na základě zcela jiných souvislostí.

Dochází ke kvalitativní proměně způsobu uvažování, které Piaget (1966, 1970) nazval jako stádium formálních logických operací (Vágnerová, 2012, s. 379). V tomto stadiu jsou děti schopné chápat věci, které si samy nevyzkoušely. Jsou schopné zaujmout jiný pohled na věc, než je ten vlastní a to i v případě, že s konkrétními objekty nepracují. (Sternberg, 2002, s. 475)

Schopnost abstraktního myšlení, díky kterému je dospívající schopen představit si neexistující, pracovat s abstraktními pojmy a hledat alternativní způsoby řešení problémů, odpovídá právě vývojovému období pubescence, mezi 11 až 15 věkem. (Macek, 2003, s. 46) V tomto období také dochází k dalším změnám, jako jsou rozvoj inteligence, poznávacích procesů a schopnost logického myšlení.

Myšlení se stává flexibilnějším, dospívající jsou schopni připustit různorodost názorů, dovedou uvažovat o odlišných způsobech řešení, čímž uvažují systematičtěji. Dovedou propojovat úvahy a vlastní myšlenky. (Vágnerová, 2012, s. 381-382)

Výrazných změn si všímáme také v rychlosti zpracování informací, které souvisí se zlepšením paměťových funkcí (Vágnerová, 2012, s. 385). Dochází k vytváření určitých strategií, které žákům napomáhají k ulehčení zapamatování učiva. Učení si dovedou členit do menších částí, časově rozvrhnout, ale také zvýraznit potřebné informace. (Vágnerová, 2001, s. 87) Díky změnám paměťových funkcí, ke kterým dochází, si dospívající dovede lépe vybavit potřebné informace. Rozvíjí se také strategie vybavování, a to například pomocí asociací nebo logických souvislostí. (Vágnerová, 2012, s. 389)

Prudký nárůst změn, jak už ve vnímání, tak i myšlení dospívajícího, má za následek, že se u dospívajícího zvětšuje zájem o získávání informací. Snaha objevovat nové věci prohlubuje oblast jeho zájmů, což má souvislost s trávením volného času, který chceme zkoumat.

Kognitivní vývoj probíhá opět velmi individuálně, jednotlivé schopnosti a dovednosti se u jednotlivců vyvíjí zcela odlišně. Výraznou roli v pozitivním utváření myšlení u dospívajících v období pubescence hraje prostředí, ve kterém se jedinec nachází, ale také jeho sociální inteligence.

2.3 Emoční vývoj

V období pubescence se setkáváme nejenom se změnami v oblasti vývoje těla a mysli, ale dochází také k výrazným změnám v oblasti emocí.

Emocionalita v období pubescence a s ní související kolísání nálad a emocí jsou více než známou záležitostí patřící k dospívání každého dítěte. Přestože, jak už tomu bylo i v jiných oblastech vývoje, každý jedinec vnímá změny související se svým dospíváním zcela individuálně, můžeme však říci, že si každý z nich touto fází kolísání nálad a emocí prošel.

Změny citového prožívání se projevují zvýšenou dráždivostí, značnými změnami nálad, ale také přecitlivělostí a větší labilitou. Pubescent už není ve svém jednání tak stálý, ztrácí emoční stabilitu a jistotu. (Vágnerová, 2012, s. 390)

Proměny nálad bývají velmi nepříjemné. Nepřiměřené reakce a proměnlivé chování, které postrádá logické odůvodnění, je pro ně samotné velmi překvapující. Je velmi obtížné udržet si od svých emocí odstup a získat nad nimi kontrolu, obzvláště pak, když si dospívající není schopen vysvětlit příčinu těchto náhlých změn. (Vágnerová, 2012, s. 390) V souvislosti s tím můžeme u dospívajících pozorovat tzv. emoční egocentrismus. Dospívající bývají přesvědčení, že prožitky a pocity, které je doprovází, jsou tak silné, že je nemůže mít nikdo jiný, že jsou výjimečné. (Vágnerová, 2012, s. 391)

Jedna z dalších reakcí na probíhající změny může být agrese. K tomu, že dospívající reagují v některých situacích přehnaně a podrážděně, je může vést především strach. Strach z probíhajících změn, ale také strach z neznáma. Jsou vedeni touhou být pochopeni od okolí a zapadnout do něj. (Gregg, Shale, 2010, s. 26-27)

Z těchto skutečností pak vyplývá, že vlivem náhlých přeměn, které dospívání provází, se jedinec stává více uzavřený vůči okolnímu světu. Začíná více pozorovat svoji náladovost a podrážděnost, proto je tedy zřejmé, že musíme přikládat velký význam tomu, jakým způsobem dospívající bude svým emocionálním vývojem procházet. Musíme připustit značné riziko tomu, že se vlivem zmatenosti a nestabilnosti, kterou prožívá, se bude více přiklánět k možným patologickým jevům a nevhodným aktivitám, které bude realizovat v rámci svého volného času. Dospívající se stává více ovlivnitelný, protože ve svém okolí hledá onu zmiňovanou stabilitu.

2.4 Socializace

Pojmem socializace chápeme celoživotní proces, ve kterém se jedinec učí přijímat normy, zvyky a obyčeje dané společnosti.

Formují se jeho hodnoty, formy jednání, chování, poznatky a tím dochází k jeho začleňování do společnosti (Procházka, 2012, s. 90).

Naučit se akceptovat a respektovat normy, které upravují vzájemné chování, je velmi důležité pro soužití s ostatními lidmi, a v případě, že se jedinec snaží zařadit se do nějaké skupiny či instituce. Normy a pravidla nám udávají nejenom to, jaké jednání je přijatelné a které naopak není, ale také jejich znalost uspokojuje potřebu jistoty, protože jedinec ví, jak se má v dané společnosti chovat, aby byl akceptován a pozitivně hodnocen. (Vágnerová, 2001, s. 276)

V období dospívání je tento proces klíčový zejména pro převzetí pozdějších dospělých rolí, jako jsou např. role rodinné, přátelské, partnerské, ale také role profesní (Macek, 2003, s. 52 cit. podle Langmaier, 1983). Dochází k uvolnění z přílišné závislosti na rodičích, ale také k navazování významnějších vztahů s vrstevníky obojího pohlaví (Langmaier, Krejčířová, 2006, s. 152).

Z toho vyplývá, že snahou dospívajícího je být méně závislý na rodičích a osamostatnit se. Přestože není cílem, aby se pubescent stal na své rodině zcela nezávislý, je mu dána možnost rozhodovat se samostatně např. pokud mluvíme o volbě budoucího povolání.

Říčan (2004, s. 181) uvádí, že vztahy k rodičům jsou stále na prvním místě, pubescent potřebuje výchovné vedení, a to i přesto, že pubescence představuje určitý krok k samostatnosti. Přestože v dospívání, které je fází experimentace s rolemi a vztahy, se tyto vztahy mění, dochází k častému dohadování s autoritou. Pubescent odmítá nadřazenost autorit, jako jsou rodiče a učitelé. (Vágnerová, 2012, s. 395) „Dohadování s autoritou a demonstrace jejího odmítání je typickým znakem dospívání“ (Vágnerová, 2012, s. 395). Proto se jsou změny chování velmi zřetelné také ve školním prostředí. Dospívající odmítá autoritu učitele a staví se ke škole více kriticky.

K důležitým změnám dochází také v rámci interpersonálních vztahů, a to především rozvojem komunikačních dovedností. Dospívající ventiluje napětí a agresivitu tím, že tráví více času aktivitami s vrstevníky. Dovede tedy být zdvořilý, vyjádřit vlastní názor, ale také naslouchat druhým. (Macek, 2003, s. 52-53).

Vágnerová (2012, s. 396) uvádí, že nejenom rodina, jako sociální skupina, má vliv na osobnostní rozvoj dospívajícího, ale také volnočasové instituce, které ovlivňují rozvoj schopností a dovedností pubescenta a tím i jeho sociální zařazení. Důležitý je také vliv vrstevnických skupin, s nimiž se dospívající identifikuje.

Vrstevnické skupiny, spolužáci a přátelé představují pro formující se osobnost dospívajícího dítěte velkou oblast zájmu. Potřeba být kladně hodnocen a akceptován je v období, kdy se dítě snaží osamostatnit velmi klíčová.

3 VOLNÝ ČAS

Pojem volný čas je charakterizován pomocí mnoha definic, obecně je však známo, že se jedná o čas, do kterého nepatří povinnosti dítěte. Dítě si volí zcela svobodně způsoby, jakými tento čas bude trávit, a to tak, aby mu přinášel co největší potěšení a uspokojení. Prostřednictvím tohoto času dochází k rozvíjení osobnosti, a to jak v oblasti tělesné, tak v duševní.

Volný čas tedy můžeme vymezit jako čas, který zahrnuje odpočinek, relaxaci, zábavu a různé zájmové činnosti, které dítě vykonává dobrovolně. Je důležité věnovat trávení volného času dostatek pozornosti, a to proto, že představuje relativně velkou část dne dětí. (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 14)

Zkušenosti potvrzují, že kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam, prevence ve výchově je podstatně levnější a účinnější než převýchova a náprava chyb (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 14).

Pojem „volný čas“ je velmi často používaným pojmem, pod kterým si leccos představí i laická veřejnost. Jeho smysluplné trávení je důležité pro vývoj každého dítěte.

Z výchovného hlediska je žádoucí pedagogické ovlivňování dětí a mládeže. Děti potřebují být podrobováni citlivému vedení, protože nemají dostatek zkušeností a nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností. (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 13) Hlavním důvodem je fakt, že volnočasové aktivity se stávají významným celoživotním činitelem, obzvláště proto, že prostřednictvím volného času dochází k rozvoji osobnosti, a to u člověka každého věku, ať už hovoříme o individuálních předpokladech nebo celoživotních ambicích. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 7-8). „Dvojnásob to platí (a má platit) pro ty, kdo tyto cesty pomáhají zpřístupňovat dětem a mladým lidem. Volný čas dětí a mladých lidí proto oprávněně přitahuje mimořádnou pozornost“. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 8)

Přestože nás nejvíce zajímá volný čas v souvislosti s jeho edukačním využitím, je třeba si uvědomit, že na problematiku volného času lze nahlížet z mnoha různých pohledů neboli hledisek. Z ekonomického hlediska pohlédneme, kolik společnost investuje do zařízení poskytující volný čas a jakým způsobem se vrací část nákladů. Z hlediska sociologického a sociálně psychologického je důležité sledovat, jak trávení volného času ovlivňuje mezilidské vztahy. Další, politické hledisko, zjišťuje, do jaké míry bude stát zasahovat do vol-

ného času obyvatelstva. Věnuje patřičný čas školské politice a zjišťuje, zda bude věnována patřičná pozornost zařízením pro ovlivňování volného času. Zdravotně-hygienický pohled sleduje zdravý tělesný i duševní pohled člověka. Pedagogická a psychologická hlediska kladou důraz na podporování aktivity dětí a mládeže, seberealizaci, navazování nových sociálních kontaktů a především na to, aby byl dětem poskytován pocit bezpečí a jistoty. (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 15-17)

Už z předešlého výčtu hledisek je zřejmé, že problematice volného času je věnována patřičná pozornost. Oblast našeho zájmu bude směřovat k edukaci prostřednictvím volného času, přesto považujeme za důležitá ostatní hlediska alespoň zmínit.

Definice, pohledy a názory na volný čas se začaly formovat od 60. let 20. století, a to ve spojitosti s dílem Dumazeidereho. Francouzský sociolog byl jednou z nejvýznamnějších osobností, která se začala zabývat studiem volného času. (Janiš ml, 2009, s. 4)

3.1 Cíle a funkce volného času

Přestože se autoři v definicích funkcí volného času liší, cíl zůstává u převážné většiny z nich stejný. Shodují se v tom, že hlavním cílem volného času je působit na osobnost dětí tak, aby nedocházelo k jejich chybnému vývoji a osobnost dítěte byla rozvíjena.

Kavanová, Chudý (2005, s. 20) tvrdí, že cílem výchovy je harmonicky rozvíjet a kultivovat činnost tak, aby vychovávaný dosáhl svého cíle, a to v oblasti intelektových, tělesných a sociálních dovedností. Důležité je klást důraz na prostředky výchovy a přirozenost cílů, což napomáhá ke splnění požadavku, jímž je harmonický rozvoj.

Vymezení funkcí volného času je pak odlišné, liší se od jednotlivých autorů. Záleží především na tom, zda se funkce vztahují ke společnosti nebo k individu. Jestli je v jejich zájmu spíše vztah společnosti a volného času, volného času a životního způsobu, nebo pohlízejí na volný čas jako prostor pro svobodnou volbu činností realizovanou člověkem. (Knotová, 2011, s. 32)

Pro představu uvedeme některá členění funkcí volného času lišících se od jednotlivých autorů.

Francouzský sociolog Roger Sue uvádí následující funkce volného času:

- Funkci psychosociologickou, do které zařazuje zábavu, uvolnění a rozvoj.

- Funkci sociální, která zahrnuje socializaci a příslušnost k některým sociálním skupinám.
- Funkci terapeutickou, která zahrnuje zdravotní hledisko, prevenci chorob, ale také zdravý životní styl.
- Funkci ekonomickou, která zahrnuje uplatnění člověka v profesní činnosti. (Hofbauer, 2004, s. 14)

Další dělení přináší Horst W. Opaschowski, který základní funkce volného času vidí v rekreaci, kompenzaci (odstraňování frustrací a zklamání), ve výchově a v dalším vzdělání, kontemplaci (ta představuje hledání smyslu života), v komunikaci, participaci, integraci a v enkulturaci (tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu a dalších činností). (Hofbauer, 2004, s. 15)

Pávková et al. (2002, s. 39-40) rozdělují funkce volného času do tří skupin:

- Do první z nich patří funkce výchovně-vzdělávací, která má velký význam. Prostřednictvím výchovy dochází nejenom k získávání nových dovedností, ale děti se motivují k žádoucímu využívání volného času, což vede k rozvoji poznávacích procesů a následnému celoživotnímu vzdělávání.
- Funkce zdravotní je pak důležitá pro uspořádání režimu dne tak, aby si dítě vytvářelo návyky k správnému životnímu stylu.
- Funkce sociální, která je velmi důležitá pro utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů.

Poslední z rozdělení, které si uvedeme, vymezil Čáp (1997, cit. podle Kavanová, Chudý, 2005, s. 14), který za hlavní funkce volného času považuje odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti. Odpočinek napomáhá k vyrovnávání únavy, zábava nám dává možnost získání nových zážitků, což souvisí s rozvojem osobnosti, který je důležitý po osobní, tělesné ale i sociální stránce.

Každý z autorů pohlíží na volný čas a jeho funkce s určitými rozdíly. Z typologií každého z nich je však zřejmé, že funkce směřují především k tomu, aby byla rozvíjena osobnost jedince, což zároveň souvisí také s cíli volného času

3.2 Mimoškolní výchova

Mimoškolní výchovou rozumíme takovou výchovu, která je organizována mimo školu. Jedná se o výchovnou činnost, která svým působením pomáhá k pozitivnímu formování osobnosti dítěte a která má výrazně preventivní charakter. Prostřednictvím této výchovné činnosti, která je realizována pomocí různých organizací, institucí a zařízení pro volný čas dětí a mládeže, dochází k předcházení patologických jevů a chování u dospívajících dětí a mládeže, což je velmi žádoucí.

Hovoříme-li o předcházení patologického chování je potřeba zmínit, že zde velmi důležitou roli hraje rodina, ve které jedinec vyrůstá a ve které probíhá jeho primární socializace. Rodina se výrazně podílí na formování osobnosti dítěte, čímž se zároveň stává odpovědná za jeho mravní vývoj. Měla by tedy dohlížet na vhodný výběr volnočasových aktivit a činností, které dítě ve svém volném čase vykonává. V zájmu rodičů by mělo být, aby jejich dítě bylo podrobováno vhodnému pedagogickému vedení v době, kdy oni sami nemohou dohlížet na správnou výchovu a vývoj svých dětí.

„Pedagogické ovlivňování volného času a především výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje tak příležitost vést jedince k vhodnému využívání volného času, formovat jeho zájmy, uspokojovat a kultivovat lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a žádoucí vlastnosti osobnosti“ (Němec et al., 2002, s. 21)

Pro přehlednost uvádíme jednotlivé rozdělení organizací, které se podílejí na utváření vhodných podmínek pro trávení volného času dětí a mládeže.

Výchovu ve volném čase v České republice vytvářejí:

- Státní instituce – v rezortu školství to jsou školní družiny, střediska volného času, školní kluby, základní umělecké školy, domovy dětí a mládeže, jazykové školy, v rezortu kultury potom muzea, galerie, knihovny a kulturní střediska.
- Organizace nekomerčního sektoru, tím míníme neziskové organizace.
- Církev a náboženské společnosti.
- Privátní komerční sféra – ta se zaměřuje na sportovní a společenské aktivity, patří sem např. sportovní kluby, zábavní centra, parky, herny a kluby.

(Knotová, 2011, s. 54-55)

3.2.1 Vybrané instituce pro volný čas dětí a mládeže

Dnešní moderní doba nabízí nepřehledné množství mimoškolních aktivit, které umožňují plnohodnotné trávení volného času. Bakalářská práce nemá za účel věnovat se jednotlivým organizacím a institucím, které tyto činnosti zprostředkovávají, ale pouze je předložit jako možný způsob plnohodnotného trávení volného času. Pro představu si některé z nich uvedeme a popíšeme.

Školní družiny

Školní družina je školské zařízení výchovy, které zprostředkovává výchovu mimo vyučování. Plní zejména sociální funkci, kdy dětem zabezpečuje odpočinek, rekreaci a zájmové činnosti v době mezi výukou ve třídách a přechodem domů. Nejedná se však o pokračování vyučování. Školní družiny si kladou za cíl obohacovat denní program dítěte, podporovat jeho individuální rozvoj a zajistit odborné pedagogické vedení při činnostech, které dítě vykonává ve volném čase. (Hájek, Pávková et al., 2007, s.9-11) Školní družiny jsou určeny pro žáky 1. stupně základních škol, ojediněle je možné, aby družinu navštěvoval i žák 2. stupně. Školní družina může existovat jako samostatné školské zařízení, anebo být zřízována při základních školách. Školní družiny jsou děleny do jednotlivých oddělení, kdy maximální počet dětí je stanoven na 30. (Malach, 2007 cit. podle Janiš ml, 2009, s.29-30)

Školní kluby

Školní kluby jsou zřizovány pro žáky druhého stupně základní školy, míníme tedy věkové období mezi 12-15 rokem. Svoji činností se podobají školní družině, liší se však z hlediska věku. Jejich činnost je zaměřená na zájmové, odpočinkové, veřejně prospěšné činnosti, ale také na přípravu k vyučování. Bývají zřizovány nejčastěji při základních školách, kdy mohou sloužit jedné nebo více školám. Zřizovány jsou také jako samostatné zařízení. (Knotová, 2011, s. 58) „Vzhledem k ekonomickým problémům škol se kluby ruší, a tak se snižuje možnost ovlivňovat volný čas pubescentů, což z výchovného hlediska není dobré“ (Němec et al., 2002, s. 22).

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou zřizovány jako jedna z možných forem středisek pro volný čas dle zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Střediska jsou zařazeny do sítě škol a školských zařízení a jejich poslání je poskytovat výchovně-vzdělávací, zájmovou a rekreační funkci. (Pávková, Hájek, Hofbauer,

2002, s. 121) „Jsou to zařízení, která se zaměřují především na realizaci specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Organizují pravidelnou zájmovou činnost, která je rozdělena do pěti oblastí: společenských věd, přírodních věd, estetické výchovy, techniky, tělovýchovy a sportu. Každé oddělení má zájmové kroužky, kluby, soubory atd. Dále organizuje příležitostnou zájmovou činnost ve formě soutěží, zábav, prázdninových akcí, táborů, lyžařských zájezdů a dalších krátkodobých akcí. Významné je, že jsou otevřené všem věkovým skupinám“.(Němec et al., 2002, s. 22)

Domovy mládeže

Domov mládeže je určen především studentům středních a vyšších odborných škol, kterým poskytuje ubytování, stravování a kvalitní výchovné působení a také možnost náplně jejich volného času. Domov poskytuje svoji činnost během školního roku. Přestože je studentům nabízena možnost odborného vedení v trávení jejich volného času, mají možnost využívat i jiné organizace pro trávení volného času, které daná lokalita nabízí. (Janiš ml, 2009, s. 33)

Základní umělecké školy

Školy umožňují využívání volného času a zároveň přípravu na studium na dalších uměleckých školách, jako je např. konzervatoř. V současné době se vyučují čtyři obory: hudební, výtvarný, taneční a literárně-dramatický. (Janiš ml, 2009, s. 34)

Vzhledem k tomu, že v současné době existuje mnoho organizací a institucí, které nabízí vhodné a plnohodnotné trávení volného času dětem a dospívajícím, má každý možnost si vybrat na základě svých preferencí, hodnot a zájmů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Jako výzkumný problém jsme si zvolili: **Souvislost výchovného stylu rodičů s trávením volného času dítěte v období pubescence.**

Ve výzkumu se zaměřujeme na zkoumání volného času dětí v souvislosti s výchovou, která je uplatňovaná v rodině, kde vyrůstají. Chceme zjistit, zda rodiče mají vliv na volnočasové aktivity dětí, které realizují v rámci svého volného času.

Hlavním důvodem pro volbu tématu bakalářské práce je osobní zainteresovanost v problematice volného času a s ní související snaha na danou problematiku upozornit. Způsob, jakým děti tráví svůj volný čas, je velmi zásadní a klíčový pro jejich následný vývoj a pro formování osobnosti. Obzvláště důležité to je pro dospívající v období pubescence, kteří procházejí citlivým vývojem a změnami celé osobnosti, a to především díky působení prostředí a vlivu vrstevnických skupin. Proto považujeme za velmi důležité věnovat této oblasti pozornost, a to také z důvodů předcházení možným patologickým jevům.

Dalším z důvodů pro volbu daného tématu je preference problematiky volného času a pedagogického ovlivňování v budoucím profesním zaměření. Dále pak realizovaná praxe a s ní související zkušenost se způsoby a možnostmi práce s dětmi a dospívajícími.

Přestože problematika volného času je hlavní oblastí našeho zájmu, pro účely naší bakalářské práce jsme se rozhodli zkoumat ji v souvislosti s tématem výchovy. Téma výchovy představuje samostatný celek, kterému je věnována v rámci sociální pedagogiky značná pozornost. „Výchova je předmětem pedagogiky, je to její ústřední pojem, jež se pokouší vysvětlit a nalézt souvislosti v teorii i praxi výchovného působení“ (Procházka, 2012, s. 94).

Existují realizované výzkumy zabývající se výchovou zkoumanou v prostředí rodiny. Pro představu můžeme uvést např. výzkum, ve kterém autorka Ilona Gillernová zkoumá způsob výchovy z pohledu dospívajících chlapců a dívek (Gillernová, 2004), nebo např. Bc. Markétu Kořínkovou, která se v rámci své diplomové práce věnuje výchovným stylům z hlediska mezigeneračních přenosů (Kořínková, 2013).

Existuje řada možností a způsobů, z hlediska kterých můžeme témata výchovy a volného času zkoumat, ať už jednotlivě nebo ve vzájemné souvislosti. Naše bakalářská práce se bude věnovat zjišťování souvislosti mezi danými tématy.

4.1 Klíčové koncepty

Pro účely naší bakalářské práce jsme si vymezili následující klíčové koncepty, které považujeme za stěžejní:

Výchova

Proces, ve kterém dochází k vzájemnému kontaktu vychovatele a vychovávaného. Vychovatel působí na osobnost vychovávaného ve snaze o pozitivní utváření jeho osobnosti. (Danek, 2011, s. 75) „Výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti“ (Kraus, 2008, s. 64).

Výchovný styl

Způsob, který rodiče uplatňují při výchově svých dětí. Styl výchovy je závislý na řadě komponentů, „nejčastěji se prokazuje závislost stylu výchovy na emočním vztahu rodičů k dětem a k sobě navzájem, na způsobu kladení požadavků a nároků na děti a na způsobech kontroly jejich plnění“ (Procházka, 2012, s. 107). Rozlišuje styl liberální, demokratický a autoritářský.

Socializace

Socializací rozumíme proces, kterým prochází každý jedinec a který je realizován prostřednictvím výchovy. Dochází k tzv. zespolečenštění, kdy je jedinec socializován do dané společnosti. Socializací rozumíme celoživotní proces.

Pubescence

Přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí. Bývá označována také jako raná adolescence, jedná se o vývojové období časově lokalizované přibližně mezi 11. - 15. rokem, kdy připouštíme možnou individuální variabilitu (Vágnerová, 2012, s. 369).

Standardizovaný dotazník ADOR

ADOR je dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty. Pomocí dotazníku zjišťujeme výchovné praktiky, postoje a jednání rodičů, podle toho, jak je hodnotí jejich děti. Dotazník je navržen pro vývojové období pubescence a adolescence. (Matějček, Říčan, 1992, s. 5) Rodičovské postoje rozděluje na pozitivní, hostilní, direktivní a autonomní. Normy jsou uvedené zvlášť pro chlapce a dívky. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009, s. 331)

Volný čas

Čas, který nezahrnuje povinnost dítěte. Dítě si zcela svobodně volí způsob, jakým svůj volný čas bude trávit, a to tak, aby mu přinášel co největší potěšení a uspokojení.

Volný čas tedy můžeme vymezit jako čas, který zahrnuje odpočinek, relaxaci, zábavu a různé zájmové činnosti, které dítě vykonává dobrovolně. (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 14)

Aktivní a pasivní trávení volného času

V naší bakalářské práci se věnujeme rozdělení volného času na aktivní a pasivní. Zjišťujeme, zda dítě tráví svůj volný čas více aktivním či pasivním způsobem. Naším záměrem nebylo hodnotit, která z možností by měla být dítětem preferována a která je možností správnou. Každé dítě by mělo přiměřeným způsobem odpočívat a relaxovat (pasivní trávení volného času), což by zároveň nemělo být na úkor přiměřené fyzické aktivity a získávání nových informací ve snaze o rozvíjení své osobnosti (aktivní trávení volného času). Pro účely naší bakalářské práce pouze zjišťujeme, který ze způsobů trávení volného času dítě preferuje. Pro potřeby tématu jsme rozdělili způsob trávení volného času na aktivní a pasivní následujícím způsobem:

Aktivní trávení volného času

- a.) Sport
- b.) Návštěva zájmového kroužku (taneční, výtvarný, hudební, dramatický, sportovní, pěvecký, jazykový, aj.)
- c.) Studium- ve smyslu dobrovolného zjišťování nových informací a učení se, např. prostřednictvím studia, sledování dokumentů, odborných pořadů a četby odborné literatury.

Pasivní trávení volného času

- a.) Sociální sítě, internet, počítačové hry
- b.) Poslech hudby, četba oddechové literatury
- c.) Sledování televize a seriálů

Aktivní a pasivní trávení volného času uvádíme rozdělené podle jednotlivých bodů (a,b,c), které odpovídají jednotlivých škálám našeho dotazníku, který zjišťuje, jaký ze způsobů dospívající preferují.

5 DESIGN VÝZKUMU

Bakalářská práce využívá kvantitativního pojetí výzkumu. Na základě stanového problému formulujeme hypotézu, analyzujeme data a následně naplňujeme námi stanovené cíle a zodpovídáme otázky. Klademe si za cíl potvrdit či vyvrátit existující souvislost mezi trávením volného času dětí a výchovou preferovanou rodiči.

5.1 Výzkumné otázky, hypotéza

Na základě formulace výzkumného problému jsme stanovili následující otázky a hypotézu:

Hlavní výzkumná otázka

Existuje souvislost mezi stylem výchovy rodičů a trávením volného času jejich dětí?

Dílčí výzkumné otázky

Jaký výchovný styl se objevuje u pubescentů nejčastěji?

Jak využívají svůj volný čas pubescenti?

Jaký výchovný styl rodičů souvisí s aktivním trávením volného času jejich dětí?

Jaký výchovný styl rodičů souvisí s pasivním trávením volného času jejich dětí?

Hypotéza

Styl výchovného působení rodičů ovlivňuje způsob trávení volného času dětí.

5.2 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumní cíl

Zjistit vztah mezi stylem výchovy rodičů a trávením volného času jejich dětí.

Dílčí výzkumné cíle

Zjistit, zda pubescenti tráví svůj volný čas více aktivně nebo pasivně.

Upozornit na nejčastěji vyskytující se výchovný styl, který rodiče uplatňují při výchově.

Určit výchovný styl rodičů související s aktivním trávením volného času.

Určit výchovný styl rodičů související s pasivním trávením volného času.

5.3 Výzkumný soubor

Pro účely naší bakalářské práce jsme zvolili záměrný výběr výzkumného vzorku. Základní soubor tvoří žáci, chlapci a dívky, odpovídající vývojovému období pubescence vyrůstající v úplných rodinách. Do výběrového souboru byly zahrnuty dvě základní školy v Olomouckém kraji. Zvolena byla základní škola nacházející se ve větším okresním městě Šumperk a škola v menším sídle Hanušovice, a to především z důvodů vyrovnání výzkumného vzorku z hlediska velikosti sídel.

Výzkumný soubor se skládá ze 100 respondentů. Počet původně rozdaných dotazníků byl záměrně navýšen, protože připouštíme možnost, že ne každý dospívající vyrůstá v úplné rodině. Cílem naší bakalářské práce je zjistit, zda ovlivňuje výchovný styl rodičů trávení volného času jejich dětí. Z tohoto důvodu nebyly dotazníky, které nehodnotily styl výchovy obou rodičů, vyhodnocovány.

5.4 Technika sběru dat

Data byla sbírána pomocí dvou dotazníků. První z nich, Standardizovaný dotazník ADOR, zjišťuje, jaký styl výchovy byl preferován v rodině dítěte. Druhý, nestandardizovaný dotazník, Problematika volného času žáka, byl vytvořen záměrně pro účely naší bakalářské práce, aby zjistil, způsob trávení volného času dospívajících.

Standardizovaný dotazník ADOR- Dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty

Dotazník zjišťuje informace o rodinném prostředí, výchovných praktikách, postupech a postojích rodičů, tak jak se jeví jejich dětem v pubertě a období adolescence (Matějček, Říčan, 1992, s. 5). Skládá se z tzv. mateřské a otcovské části dotazníku. Každá část obsahuje 50 položek v podobě vět. Respondent určuje, zda s danou položkou souhlasí, nesouhlasí nebo souhlasí částečně. Respondenti byli seznámeni s postupem vyplňování a ujištění o anonymitě dotazníku. Administrace standardizovaného dotazníku ADOR byla prováděna pod supervizí psychologa PhDr. Davida Ungera.

Nestandardizovaný dotazník Problematika volného času

Dotazník obsahuje 6 otázek, pomocí nichž určujeme, zda dospívající preferuje aktivní nebo pasivní trávení volného času. Otázky jsou otevřené a uzavřené. Respondenti byli před vyplňováním dotazníku seznámeni s postupem pro vyplňování a ujištěni, že dotazník je zcela anonymní, stejně tak, jako tomu bylo u dotazníku ADOR.

5.5 Metoda analýzy dat

Nasbíraná data analyzujeme prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. „Tohoto testu významnosti je možno využít např. v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního (popř. ordinálního) měření“ (Chrásková, 2007, s. 76).

Pomocí testu nezávislosti zodpovídáme hlavní výzkumnou otázku a cíl. Data dále analyzujeme pomocí hodnot získaných na základě dotazníkového šetření. Data obsažená v tabulce četností názorně prezentuje pomocí grafů. Odpovídáme tak na dílčí výzkumné otázky.

6 ANALÝZA DAT

Pro výpočet kontingenční tabulky je potřeba nejdříve analyzovat data získaná pomocí dotazníkového šetření. Každý z respondentů odpovídal na dva předložené dotazníky. U každého z respondentů zjišťuje styl výchovy rodičů a preferovaný způsob trávení volného času. Je tedy možné zkoumat, zda mezi jednotlivými jevy existuje souvislost.

Dotazník ADOR vyhodnocujeme pomocí tzv. hrubých skóre. „Hrubé skóre získáme prostým sečtením bodů v jednotlivých sloupcích záznamního listu, odpovídajících jednotlivým škálám mateřské a otcovské části dotazníku“ (Matejček, Říčan, 1992, s. 25). Abychom získali hrubé skóre v sumárních (faktorových) škálách, kterými jsou Pozitivita/Autonomie a Direktivita/Hostilita, je potřeba odečíst od hrubého skóre ve škále „Pozitivní zájem“ hrubý skóre získaný ve škále „Hostilita“, a od hrubého skóre ve škále „Direktivita“ hrubý skóre „Autonomie“. (Matejček, Říčan, 1992, s. 25) K převodu hrubých skóre na skóre standardní je potřeba užít norem uvedených na konci tabulky. Normy jsou uvedené podle pohlaví a věku respondentů, ale také podle toho, zda je hodnocen styl výchovy matky nebo otce.

Získali jsme standardní skóre u rozdílů škál Pozitivita/Hostilita a Direktivita/Autonomie. Naším záměrem bylo zjistit preferovaný styl výchovy rodičů. Nyní na základě uvedené tabulky rozhodujeme, který z výchovných stylů je preferován v rodině. K tomu jsme v analýze dospěli tak, že jsme standardní skóre rozdílů škál u obou rodičů před převedením na konkrétní výchovný styl zprůměrovali.

Demokratický styl		Autoritářský styl		Liberální styl	
Poz./Hos.	3-5	Poz./Hos.	1-3	Poz./Hos.	3-5
Dir./Aut.	3	Dir./Aut.	3-5	Dir./Aut.	1-2

Tab. 1 – Určování výchovných stylů

Vyhodnocování dotazníku Problematika volného času provádíme pomocí tzv. nominálního měření. Pomocí odpovědí na otázky zjišťujeme, zda dospívající tráví čas více aktivním či pasivním způsobem, a to na základě toho, ke kterým z odpovědí a možností

se častěji přiklání. Proto se v analytické části bakalářské práce nezabýváme rozebíráním jednotlivých otázek v dotazníku a znázorňování jejich četností do grafů. Je pro nás podstatný pouze fakt, zda u respondenta převažuje aktivní či pasivní způsob, proto se dále nezabýváme tím, jakým způsobem je realizován.

K zjišťování převažujícího způsobu trávení volného času jsme využívali zejména otázky č. 3,4,6. V otázce č. 3 byla dospívajícímu předložena tabulka, ve které byly uvedené jednotlivé činnosti. Jednalo se o činnosti námi definované jako aktivní a pasivní. Respondent byl požádán, aby u jednotlivých činností uvedl orientačně počet hodin, který touto činností tráví. Pomocí součtu jednotlivých aktivních a pasivních činností se nám podařilo zjistit, které u respondenta převažují.

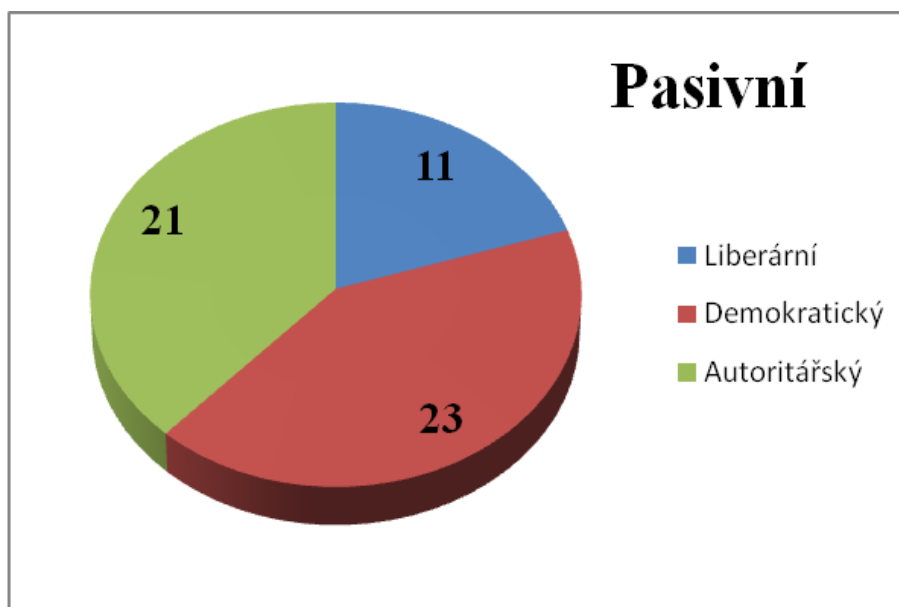
V otázce č. 4 respondent určoval pomocí nabízených možností, jakou činností nejčastěji tráví svůj volný čas. Jednalo se o otázku uzavřenou.

Otázka č. 6 byla rovněž uzavřená, zde však respondent hodnotil, jak si myslí, že ho vnímá okolí kamarádů a vrstevníků z hlediska toho, jakým způsobem tráví svůj volný čas.

Zbylé otázky č. 1,2,5 nám posloužily v případě, že hodnoty byly vyrovnané a bylo potřeba rozhodnout, ke kterému ze způsobů se přiklonit.

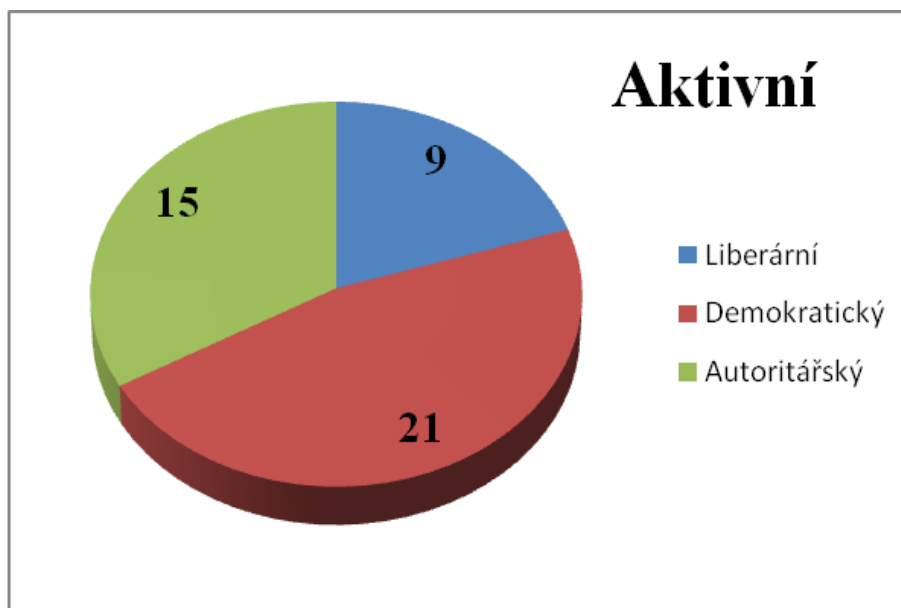
Dotazník Problematika volného času nalezneme v přílohách.

Na základě analyzování dotazníků zaznamenáváme data do následujících grafů.

Graf 1 – Pasivní trávení volného času

Graf znázorňuje četnosti výskytu jednotlivých výchovných stylů preferovaných v rodině u dospívajících, kteří tráví svůj volný čas pasivním způsobem. Nejčastěji vyskytující se styl výchovy u dospívajících s preferencí pasivního trávení volného času je styl demokratický. Objevuje se u 23 respondentů. Jako druhý nejvíce častý je styl autoritářský s 21 respondenty. Nejméně často se vyskytuje styl liberální a to u 11 respondentů.

Graf 2 – Aktivní trávení volného času

Uvedený graf znázorňuje četnosti výskytu jednotlivých výchovných stylů u respondentů, kteří preferují aktivní trávení volného času. Podle grafu je zřejmé, že nejčastěji vyskytujícím se výchovným stylem u respondentů, kteří preferují aktivní trávení volného času, je styl demokratický. Objevuje se u 21 respondentů. Druhý nejvíce častý je styl autoritářský objevující se u 15 respondentů a nejméně častý liberální, který se vyskytuje u 9 respondentů.

Na základě hodnot znázorněných v Grafu 1 a Grafu 2 lze říci, že nezávisle na způsobu trávení volného času u respondentů převažuje demokratický styl výchovy. Druhým nejčastějším stylem výchovy je styl autoritářský a nejméně častým stylem je styl liberální.

Nyní se budeme věnovat analýze dat potřebných pro ověření hlavní hypotézy, zodpovězení hlavní výzkumné otázky a naplnění hlavního výzkumného cíle.

Data zpracováváme na základě údajů získaných pomocí dotazníkového šetření. Zaznamenáváme je do následující kontingenční tabulky pro test nezávislosti chí-kvadrát, pomocí které provádíme ověření hypotézy.

	Aktivní	Pasivní	Σ
Liberální	9 (9)	11(11)	20
Demokratický	21(19,8)	23(24,2)	44
Autoritářský	15(16,2)	21(19,8)	36
Σ	45	55	100

Tab. 2 – Kontingenční tabulka

Pro provedení testu nezávislosti chí-kvadrát je důležité formulovat alternativní a nulovou hypotézu.

H_0 Styl výchovného působení rodičů neovlivňuje způsob trávení volného času dětí.

H_A Styl výchovného působení rodičů ovlivňuje způsob trávení volného času dětí.

Na základě zjištěných hodnot srovnáváme vypočítanou hodnotu testového kritéria $\chi^2 = 0,27$ s hodnotou kritickou, kterou nalezneme ve statistických tabulkách. Pro zjištění kritické hodnoty je potřeba určit stupeň volnosti. Ten vypočítáme pomocí vzorce $f=(r-1) \cdot (s-1)$, „kdy r je počet řádků v kontingenční tabulce a s počet sloupců“ (Chráška, 2007, s. 78). Testování provádíme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

Hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,27$

$5,991 > 0,27$

„Vypočítaná hodnota χ^2 je ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou“ (Chráška, 2007, s 78).

Vypočítaná hodnota testového kritéria je menší, než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Věcná hypotéza nebyla potvrzena.

Podářilo se nám zjistit, že **styl výchovného působení rodičů neovlivňuje způsob trávení volného času dětí.**

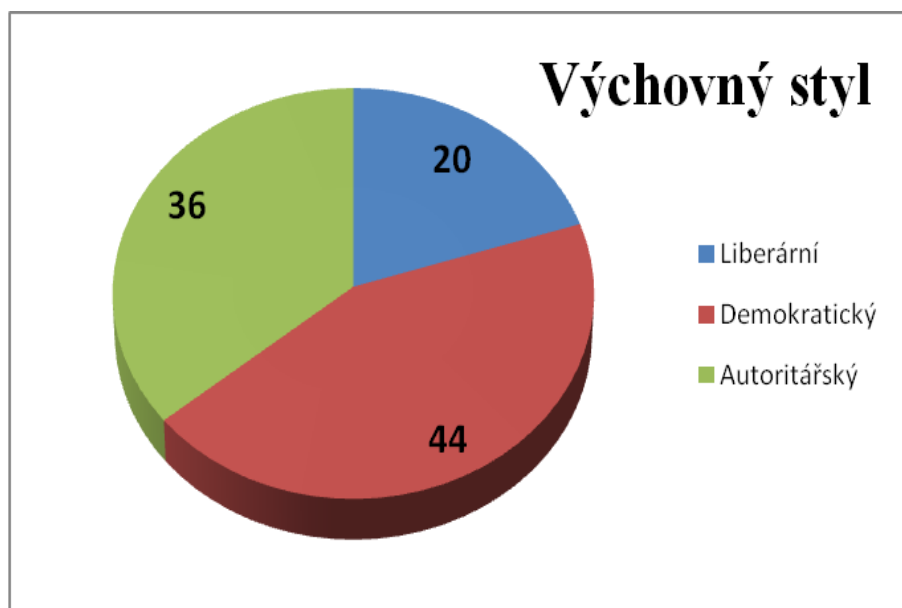
Pomocí provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku jsme schopni odpovědět na hlavní výzkumnou otázku a zároveň dosáhnout naplnění hlavního výzkumného cíle.

Hlavní výzkumná otázka: Existuje souvislost mezi stylem výchovy rodičů a trávením volného času jejich dětí?

Hlavní výzkumný cíl: Zjistit vztah mezi stylem výchovy rodičů a trávením volného času jejich dětí.

Zjistili jsme, že neexistuje souvislost mezi stylem výchovy rodičů a trávením volného času jejich dětí. Výchova neovlivňuje způsob trávení volného času dospívajících. Nenalézáme tedy žádný vztah mezi danými jevy.

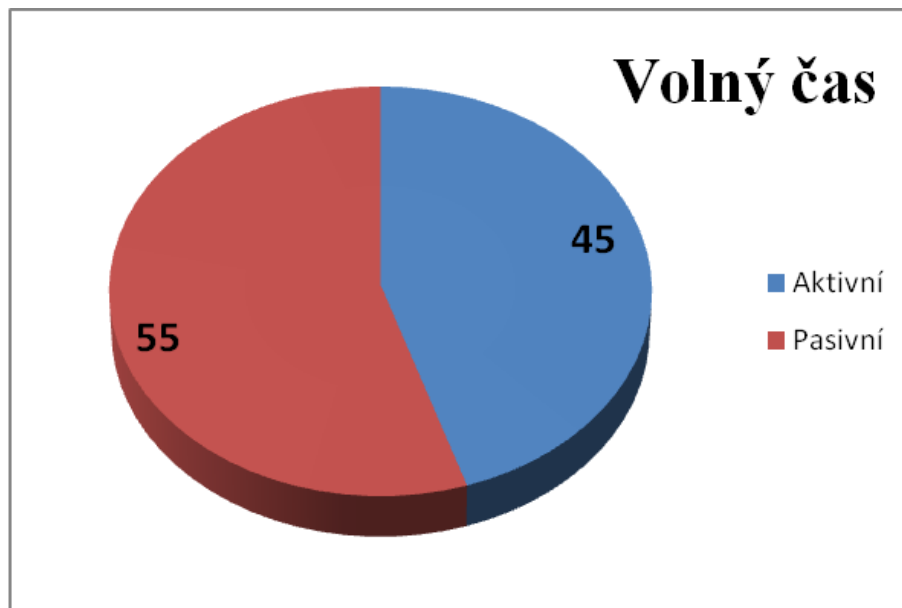
Dílčí výzkumná otázka: Jaký výchovný styl se objevuje u pubescentů nejčastěji?

Graf 3 – Výchovný styl

Z uvedeného grafu je zřejmé, že nejčastěji vyskytovaný styl výchovy v rodině je styl demokratický. Na základě zpracování dat jej jako demokratický hodnotí 44 dospívajících. Autoritářský styl je druhým nejčastěji vyskytujícím se výchovným stylem, objevuje se u 36 dospívajících. Jako nejméně častý se objevuje styl liberální, a to u 20 dospívajících.

Dílčí výzkumná otázka: Jak využívají svůj volný čas pubescenti?

Graf 4 – Volný čas

Znázorněný graf uvádí rozdělení respondentů do dvou skupin, na základě způsobu trávení jejich volného času. Z grafu je zřejmé, že u dospívajících převažuje pasivní způsob trávení volného času, a to u 55 dotazovaných respondentů. Zbýlých 45 odpovídalo na jednotlivé položky dotazníku tak, že jejich styl trávení volného času se jeví jako stylem aktivním.

7 INTERPRETACE DAT

Pomocí analýzy dat se nám podařilo naplnit hlavní výzkumný cíl naší bakalářské práce a zároveň zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Na základě výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát přijímáme nulovou hypotézu a zjišťujeme, že mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí neexistuje žádná souvislost. Přestože se nám podařilo zjistit, jaký z výchovných stylů byl preferován v rodině dospívajícího a také způsob trávení jeho volného času, a to u každého z oslovených respondentů, kteří byli zařazeni do výzkumného vzorku, nemůžeme na základě vyhodnocení získaných dat přisuzovat způsob trávení volného času tomu, jaký výchovný styl byl preferován v rodině vychovávaného. Domníváme se, že zkoumavý výchovný styl rodičů představuje více zřejmý faktor ovlivňující dospívajícího jedince, přesto pokládáme za důležité zmínit, že rodiče působí významně v ovlivňování osobnosti dospívajícího, i když k tomu nedochází prostřednictvím konkrétního výchovného stylu. Plháková (2003, s. 189 cit. podle Bandura, 1977) uvádí, že k učení dochází také na základě tzv. zástupného zpevnování, „tedy prostřednictvím pozorování chování druhých lidí a jeho důsledků“. „Observace těchto vzorů neboli modelů vede ke vzniku subjektivních přesvědčení a očekávání týkajících se efektivnosti určitých činností. Observačním učením si podle Bandury osvojujeme řadu kulturních vzorců chování, k nimž patří způsob stravování, styl oblékání, trávení volného času, výchovné a vyučovací metody“ (Plháková, 2011, s. 189, cit. podle Bandura, 1977). Na základě toho se domníváme, že osobnost matky a otce má v utváření preferencí různých aktivit dospívajícího jedince v období pubescence velký význam. Rodičovské vzory a vzorce chování představují pro formující se osobnost dospívajícího obrovskou možnost inspirace.

Dále se domníváme, že dospívající je v preferenci způsobu trávení volného času ovlivňován různými vlivy prostředí. Existuje řada možných faktorů, které mohou dospívajícího jedince ovlivňovat ve volbě způsobu trávení volného času. V teoretické části bakalářské práce se věnujeme vývojovému období pubescence z hlediska socializace jedince. Dospívající se snaží osamostatnit se, nalézat svou vlastní identitu a pozici ve společnosti, je zde značný vliv vrstevnických skupin, se kterými se dospívající jedinec ztotožňuje. Proto považujeme vliv vrstevnických skupin jako za jeden z faktorů, které mohou mít vliv na způsob trávení volného času dospívajících. Za další z možných faktorů považujeme vliv médií, protože dospívání je obdobím nalézání své vlastní identity a získávání tzv. „náhledu na svět“, považujeme tuhle oblast za další z možných mající vliv na formování preferencí dospívajícího jedince. Média vyvolávají stále větší obavy rodičů. Rodičovský zájem o mé-

dia se výrazně liší v závislosti na věku dítěte. Woohard (2000, [online]) ve své analýze uvádí, že výrazně méně jsou znepokojeni rodiče dětí v dospívajícím věku, než rodiče dětí předškolního a školního věku, ať už hovoříme o internetu, televizi, videohrách nebo televizních hrách.

Analyzovaná data získaná pomocí jednotlivých dotazníků nám dávají možnost naplňování jednotlivých cílů, které jsme si stanovili k výzkumu naší bakalářské práce, a zodpovídají na výzkumné otázky.

V rámci analyzování dat z dotazníku Problematika volného času jsme se dozvěděli, že převážná část respondentů preferuje pasivní trávení volného času. Zodpověděli jsme tak na jednu z výzkumných otázek a dosáhli naplnění jednoho z dílčích cílů. Jako kladný hodnotíme fakt, že jsme nezjistili příliš velký rozdíl mezi jednotlivými způsoby. K pasivnímu trávení volného času se přiklání pouze o deset respondentů více. U vybraného výzkumného vzorku jsme se tedy nesečkali s tím, že by rozdíl byl značně nevyrovnaný. Proto se domníváme, že i přes dnešní moderní dobu, která nabízí dospívajícím a dětem nespočet možností v oblasti moderních technologií a internetu, se stále dostatečně velké procento dospívajících přiklání k trávení svého volného času aktivním způsobem, kdy využívají svůj volný čas k rozvíjení své vlastní osobnosti a podporují své zdraví na základě přiměřené fyzické aktivity. Vzhledem k tomu, že dochází k rozšiřování možností také v aktivním trávení volného času, hodnotíme jako pozitivní fakt, že dostatečně velká část dospívajících se k volbě těchto aktivit přiklání.

Standardizovaný dotazník ADOR nám zjišťuje informace, které nám umožňují určit, který z výchovných stylů rodičů byl u respondentů nejvíce častý. Pomocí výsledků zjišťujeme, že četnost výskytu výchovných stylů je stejná jak u respondentů s aktivním způsobem trávení volného času, tak i u respondentů s pasivním způsobem trávení volného času. Nejčastěji se v rodinách našeho výzkumného vzorku objevuje demokratický styl výchovy, jako druhý nejvíce častý autoritářský styl a nejméně častý je v rodinách preferován liberální styl výchovy. Zodpovídáme tak na další dílčí otázky a cíle. U četností výchovných stylů náš překvapil fakt, že rozdíl mezi výskytem demokratického stylu výchovy a autoritářského stylu výchovy činí pouze osm respondentů z našeho výzkumného vzorku, což nepovažujeme za příliš velký rozdíl. Vzhledem k tomu, že Procházka (2012, s. 108) uvádí, že autoritářský styl výchovy je realizován prostřednictvím strohé komunikace, příkazů a pokynů, kdy dochází k častému uplatňování manipulativní výchovy, nepovažujeme četnost výskytu autoritářského výchovného stylu za příliš pozitivní.

Na základě realizací výzkumů v oblasti výchovy, volného času a s tím souvisejícími tématy máme možnost získávat informace, které mohou být přínosné pro získávání nových poznatků o dané problematice a nacházení souvislostí mezi jednotlivými jevy. Oblast výchovy a volného času nám dává možnost velkého výběru témat pro realizaci výzkumů podobného typu, proto v rámci bakalářské práce doporučujeme věnovat zkoumání volného času a výchovy větší pozornost.

Na daná témata existují již realizované výzkumy. Tématem výchovy v souvislosti s trávením volného času se ve své diplomové práci věnuje např. Bc. Šárka Matyášková, která v práci „Vliv rodiny na vývoj dětí mladšího školního věku v rámci způsobu trávení volného času dětí prostřednictvím a mimo užívání informačních technologií“ (Matyášková, 2013) zkoumá výchovu a volný čas s tématem informačních technologií.

ZÁVĚR

Bakalářské práce se zabývá vztahem mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda mezi preferovaným výchovným stylem rodičů a způsobem trávení volného času jejich dětí existuje souvislost.

V teoretické části bakalářské práce se v jednotlivých kapitolách věnujeme tématům výchovy, období pubescence a problematice volného času. Každé z témat rozpracováváme na základě uvedené literatury a snažíme se pro účely naší práce vymezit jednotlivé pojmy s tématem související. V kapitole výchova klademe důraz především na primární socializaci probíhající v rodině a snažíme se poukázat na její důležitost v následném formování osobnosti jedince. Období pubescence, kterému je věnována druhá kapitola teoretické části, definujeme jako období obrovských změn probíhajících u dospívajícího jedince. V poslední kapitole teoretické části se věnujeme problematice volného času. Uvádíme funkce a cíle volného času, zabýváme se mimoškolní výchovou realizovanou prostřednictvím organizací, které nabízí trávení volného času dětem a dospívajícím. Zdůrazňujeme fakt, že vhodné pedagogické ovlivňování v rámci volného času představuje prevenci možných patologických jevů realizovaných dospívajícími dětmi v období pubescence.

Praktická část bakalářské práce nám pomocí analýzy dat získaných na základě dotazníkového šetření dává možnost odpovídat na stanové výzkumné otázky a cíle. U vybraného výzkumného vzorku jsme schopni určit, který z výchovných stylů rodičů je nejvíce preferovaný a jaký ze způsobů trávení volného času je nejčastější u dospívajících dětí. Na základě výsledků našeho výzkumu zjišťujeme, že neexistuje souvislost mezi výchovným stylem rodičů a trávením volného času jejich dětí.

Výsledky naší bakalářské práce potvrzují, že styl výchovy rodičů nemá zásadní vliv na způsob trávení volného času jejich dětí, přesto považujeme za důležité věnovat této oblasti patřičnou pozornost a všimnout si i jiných faktorů, které mohou mít vliv na výběr volnočasových aktivit preferovaných dospívajícími dětmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-711-3169-5.
- [2] CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Pubertáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-662-9.
- [3] ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: Institut sociálních vztahů. ISBN 80-858-6615-3.
- [4] DANEK, Ján. *Úvod do filozofie výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amosa Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-011-2.
- [5] GILLERNOVÁ, Ilona. *Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek*. Editor Daniel Heller, Jana Procházková, Irena Sobotková. Praha: Českomoravská psychologická společnost, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, suppl. 35. ISBN 80-244-1059-1.
- [6] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3674-731.
- [7] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5.
- [8] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [9] JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava, 2009, ISBN 978-80-7248-530-7.
- [10] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 2005. ISBN 8073182661.
- [11] KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- [12] KOŘÍNKOVÁ, Markéta. *Mezigenerační přenos stylů výchovy*. Zlín, 2013. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.

- [13] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-833.
- [14] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [15] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. Vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- [16] MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787477.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk a Pavel ŘÍČAN. *ADOR - Dotazník rodičovského jednání a postoju pro adolescenty*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1992.
- [18] MATYÁŠKOVÁ, Šárka. *Vliv rodiny na vývoj dětí mladšího školního věku v rámci způsobu trávení volného času dětí prostřednictvím a mimo užívání informačních technologií*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky.
- [19] NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 8073150123.
- [20] PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.
- [21] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071787116.
- [22] PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1499-3.
- [23] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [24] PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, c2009. ISBN 978-807-3675-677.
- [25] ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-859-3148-6.
- [26] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2006c2004. ISBN 80-7367-124-7.

- [27] STERNBERG, Robert J. *Kognitivní psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-376-5.
- [28] SVOBODA, Mojmír, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.
- [29] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozšř. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- [30] VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 8024601818.
- [31] WOODARD, E. H., & GRIDINA, N. *Media in the home 2000: The fifth annual survey of parents and children*. Philadelphia: Annenberg Public Policy Center of the University of Pennsylvania. 2000. Získáno 20. 2. 2013 z http://www.annenbergpublicpolicycenter.org/Downloads/Media_and_Developing_Child/mediasurvey/survey7.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj.	a jiné
aktualiz.	aktualizované
al.	all
atd.	a tak dále
Aut.	autonomie
cit.	citované
Dir.	direktivita
Hos.	hostilita
např.	například
Poz.	pozitivita
s.	strana
rozšiř.	rozšířené
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
vyd.	vydání

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pasivní trávení volného času	38
Graf 2 – Aktivní trávení volného času	39
Graf 3 – Výchovný styl.....	41
Graf 4 – Volný čas	42

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Určování výchovných stylů	37
Tab. 2 – Kontingenční tabulka.....	40

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I – Dotazník: Problematika volného času	54
Příloha II – ADOR- Dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty.....	56
Příloha III – Tabulka respondentů	58

PŘÍLOHA I – Dotazník: Problematika volného času

Dotazník – Problematika volného času žáka

Vážení žáci,

Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku, který se týká problematiky volného času. Dotazník je zcela anonymní, jeho výsledky poslouží pouze jako podklad k vyhodnocení výzkumu mé bakalářské práce.

Děkuji ☺

Tereza Humenská

3. ročník Fakulta humanitních studií – Sociální pedagogika

Univerzita Tomáše Bati, Zlín

Jsem muž / žena

Je mi .....let

Chodím do .....ročníku

- 1.) Kolik hodin volného času připadá na Váš běžný školní den?
(nepočítejte čas strávený plněním povinností např. učení, příprava do školy, domácí práce)
- 2.) Co nejraději děláte ve svém volném čase? Popište:
- 3.) Vyplňte prosím následující tabulku:

Jak často se následující činnosti věnujete?	Orientačně počet hodin za týden	Pokud činností trávíte čas každý den, uveďte orientačně počet hodin za den
Sledování zábavného televizního programu, poslech hudby		
Návštěva zájmového kroužku		
Internet, sociální sítě, PC hry		
Studium, odborná literatura, televizní dokumenty a odborné pořady		
Četba zábavné literatury		
Sport/ trénink		
Jiné:		

4.) Jakým způsobem nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a.) Navštěvuji kroužek
- b.) Sportuji
- c.) Sleduji oblíbený seriál, pořad
- d.) Čtu odbornou literaturu
- e.) Hraji počítačové hry
- f.) Sleduji televizní dokumenty a odborné pořady v televizi
- g.) Jsem na internetu, navštěvuji sociální sítě
- h.) Čtu zábavnou literaturu

- i.) Jiným způsobem, uveďte jakým.....

5.) Pokud navštěvujete kroužek, uveďte, jaký to je a kolikrát týdně ho navštěvujete.
(můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a.) Taneční, ____ × týdně
- b.) Výtvarný, ____ × týdně
- c.) Hudební, ____ × týdně
- d.) Dramatický, ____ × týdně
- e.) Sportovní, ____ × týdně
- f.) Pěvecký, ____ × týdně
- g.) Jazykový, ____ × týdně
- h.) Jiný, uveďte jaký.....

- i.) Nenavštěvuji

6.) Kamarádi o mně vědí, že:
(můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a.) Jsem dobrý/á ve sportu/tanci
- b.) Rád/a hraji PC hry, trávím čas na sociálních sítích
- c.) Navštěvuji zájmový kroužek
- d.) Rád/a sleduji oblíbený seriál, pořad
- e.) Rád/a čtu zábavnou/oddechovou literaturu
- f.) Mám rád/a televizní dokumenty a odbornou literaturu

PŘÍLOHA II – ADOR- Dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty

Jak děti dorůstají, rozumějí čím dál více svým rodičům a dovedou posoudit jejich výchovný postup.

Předkládáme Vám zde řadu jednotlivých výchovných zásad, názorů a postojů, které rodiče při výchově dětí uplatňují. Posuďte, prosím, podle svých vlastních zkušeností, jak se tyto zásady vztahují na Vaše rodiče. Přečtěte si pozorně každý výrok a zakroužkujte tu odpověď, která má nejbližší k tomu, jak se k Vám Vaše matka ohová.

Žádný výrok nevynechejte!

Jestliže si myslíte, že výrok dobře vystihuje chování, postoj nebo výchovnou zásadu Vaší matky, dejte do kroužku 2.

Jestliže si myslíte, že se na Vaši matku výrok vztahuje jen částečně, dejte do kroužku 1.

A jestliže se výrok podle Vašeho mínění a zkušeností na Vaši matku nevztahuje, dejte do kroužku 0.

Moje matka	Ano	Částečně	Ne
1. Velmi často se na mne usmívá	2	1	0
2. Rozhodně chce, abych si vždycky přesně uvědomil, co smím a co nesmím	2	1	0
3. Mívá se mnou dost malou trpělivost	2	1	0
4. Když jdu ven, nechává mi na rozhodnutí, kdy se vrátím	2	1	0
5. Vždycky brzy zapomene na to, co sama určí nebo přikáže	2	1	0
6. Když mám někdy špatnou náladu, dovede mě uklidnit a potěšit	2	1	0
7. Zastává názor, že je třeba mít hodně pravidel a dodržovat je	2	1	0
8. Pořád si někomu stěžuje na to, co provádím	2	1	0
9. Dopřeje mi vždy tolik volnosti, kolik potřebuju	2	1	0
10. Za co mě jednou potrestá, to podruhé promine	2	1	0
11. Je ráda, když děláme nějaké věci společně	2	1	0
12. Když mi přidělí nějakou práci, musím dělat jen to a nic jiného, dokud s tím nejsem hotov	2	1	0
13. Dovede se zlobit a rozčilovat pro každou maličkost, kterou provedu	2	1	0
14. Nechává mne jít, kam chci, a nemusím se dovolávat	2	1	0
15. Podle toho, jakou má náladu, tak od některých zásad odstupuje nebo na nich trvá	2	1	0
16. Dovede mě potěšit a povzbudit, když je mi smutno	2	1	0

Pokračujte na druhé straně!

17. Trvala vždy na tom, že všechny moje prohřešky musí být potrestány	2	1	0
18. Zřejmě ji málo zajímá, co já chci nebo o co mám zájem	2	1	0
19. Kdybych chtěl, nechala by mě jít ven třeba každý večer	2	1	0
20. Má určitá pravidla, ale jednou je dodržuje a jindy ne	2	1	0
21. Vždycky s pochopením vyslechne moje nápady a názory	2	1	0
22. Dbá na to, abych vždycky dělal to, co je mi uloženo	2	1	0
23. Mívám pocit, že jsem jí protivný	2	1	0
24. Dovolí mi prakticky dělat všechno, co se mi líbí	2	1	0
25. Mění své rozhodnutí podle toho, jak ji napadne, jak se jí to zdá výhodnější	2	1	0
26. Často mě za něco pochválí	2	1	0
27. Chce vždycky přesně vědět, co kdy dělám a kde jsem	2	1	0
28. Chtěla by, abych prostě byl jiný, abych se změnil	2	1	0
29. Dovoluje mi, pokud to jen jde, abych si sám zvolil, co chci dělat	2	1	0
30. Jednou mi něco snadno odpustí, jindy ne. Je dost těžké se v tom vyznat	2	1	0
31. Dovede mi dát najevo, že má ze mne radost	2	1	0
32. Vždycky kontroluje, co dělám venku nebo ve škole	2	1	0
33. Když udělám něco nesprávného, dovede o tom mluvit pořád dokola	2	1	0
34. Dává mi hodně svobody. (Málokdy něco opravdu „musím“ nebo „nesmím“)	2	1	0
35. Je těžké předem odhadnout, jak se zachová, když provedu něco dobrého nebo špatného	2	1	0
36. Vždycky jí záleželo na tom, abych na věci projevil svůj názor	2	1	0
37. Vždy si pečlivě zjistí, zda mám vhodné kamarády	2	1	0
38. Když jsem ji nějak urazil nebo se jí nějak dotkl, odmítala se mnou mluvit, dokud jsem ji zase neudobřil	2	1	0
39. Snadno mi vždycky odpustí, když někdy něco provedu	2	1	0
40. Dává pochvaly a tresty dost nedůsledně – někdy moc, někdy málo	2	1	0
41. Udělá si pro mne čas vždycky, když to potřebuju	2	1	0
42. Při každé příležitosti mně nakazuje, jak se mám chovat	2	1	0
43. Je dost možné, že mě v podstatě nenávidí	2	1	0
44. Prázdniny si smím naplánovat docela podle své vlastní vůle	2	1	0
45. Dovede jednou ublížit a podruhé být zase příjemná a uznalá	2	1	0
46. Vždycky mi upřímně poví, nač se jí ptám	2	1	0
47. Často kontroluje, zda mám všechno uklizeno podle jejích pokynů	2	1	0
48. Cítím, že mnou pohrdá	2	1	0
49. Můj pokoj nebo kout je moje království. Tam si mohu dělat pořádek i nepořádek a ona se mi do toho neplete	2	1	0
50. Je hrozně těžké pořádně se vyznat v jejích přáních a pokynech	2	1	0

PŘÍLOHA III – Tabulka respondentů

respondent	styl výchovy	způsob vol. času	pohlaví	věk
1	demokratický	pasivní	chlapec	15
2	liberální	pasivní	dívka	15
3	demokratický	pasivní	dívka	14
4	demokratický	pasivní	dívka	14
5	liberální	aktivní	dívka	14
6	demokratický	pasivní	dívka	14
7	liberální	pasivní	chlapec	14
8	demokratický	pasivní	chlapec	14
9	liberální	aktivní	chlapec	15
10	demokratický	aktivní	chlapec	14
11	autoritářský	pasivní	dívka	14
12	liberální	aktivní	chlapec	14
13	autoritářský	aktivní	chlapec	14
14	autoritářský	pasivní	chlapec	15
15	autoritářský	aktivní	dívka	14
16	demokratický	pasivní	dívka	16
17	demokratický	aktivní	chlapec	15
18	demokratický	pasivní	dívka	15
19	demokratický	pasivní	dívka	15
20	liberální	pasivní	dívka	14
21	demokratický	pasivní	chlapec	15
22	demokratický	pasivní	chlapec	15
23	liberální	pasivní	dívka	15
24	autoritářský	aktivní	chlapec	15
25	autoritářský	pasivní	chlapec	15
26	liberální	aktivní	chlapec	15
27	demokratický	aktivní	dívka	15
28	demokratický	aktivní	chlapec	15
29	autoritářský	aktivní	dívka	15
30	demokratický	aktivní	dívka	15
31	liberální	pasivní	chlapec	15
32	demokratický	aktivní	chlapec	15
33	demokratický	pasivní	dívka	15
34	autoritářský	aktivní	chlapec	15
35	demokratický	aktivní	dívka	15
36	autoritářský	pasivní	chlapec	15
37	demokratický	pasivní	dívka	14
38	demokratický	pasivní	chlapec	15
39	demokratický	pasivní	chlapec	15

40	autoritářský	aktivní	dívka	15
41	demokratický	aktivní	chlapec	15
42	demokratický	aktivní	chlapec	15
43	demokratický	aktivní	chlapec	14
44	demokratický	aktivní	chlapec	16
45	autoritářský	pasivní	dívka	15
46	autoritářský	pasivní	chlapec	15
47	autoritářský	aktivní	dívka	15
48	liberální	pasivní	chlapec	15
49	autoritářský	pasivní	dívka	15
50	liberální	aktivní	chlapec	15
51	autoritářský	aktivní	dívka	15
52	autoritářský	pasivní	chlapec	14
53	demokratický	aktivní	dívka	14
54	demokratický	aktivní	dívka	14
55	demokratický	pasivní	chlapec	14
56	demokratický	pasivní	chlapec	14
57	liberální	aktivní	chlapec	14
58	autoritářský	aktivní	dívka	15
59	demokratický	aktivní	dívka	14
60	autoritářský	pasivní	chlapec	15
61	autoritářský	aktivní	chlapec	13
62	autoritářský	pasivní	chlapec	14
63	autoritářský	aktivní	chlapec	13
64	demokratický	aktivní	dívka	13
65	demokratický	aktivní	dívka	13
66	autoritářský	pasivní	chlapec	14
67	demokratický	pasivní	chlapec	14
68	demokratický	aktivní	chlapec	14
69	autoritářský	aktivní	dívka	13
70	autoritářský	aktivní	chlapec	15
71	autoritářský	pasivní	dívka	14
72	autoritářský	pasivní	chlapec	15
73	autoritářský	pasivní	chlapec	15
74	demokratický	pasivní	dívka	15
75	liberální	aktivní	chlapec	14
76	autoritářský	aktivní	chlapec	14
77	autoritářský	pasivní	dívka	15
78	autoritářský	pasivní	dívka	15
79	autoritářský	pasivní	chlapec	15
80	demokratický	pasivní	dívka	15
81	autoritářský	pasivní	dívka	15

82	demokratický	pasivní	dívka	15
83	autoritářský	pasivní	chlapec	15
84	liberální	pasivní	dívka	15
85	autoritářský	pasivní	dívka	16
86	demokratický	aktivní	chlapec	15
87	demokratický	aktivní	chlapec	15
88	autoritářský	pasivní	dívka	15
89	demokratický	pasivní	dívka	15
90	demokratický	pasivní	chlapec	15
91	liberální	aktivní	chlapec	15
92	liberální	pasivní	chlapec	15
93	liberální	pasivní	dívka	15
94	demokratický	pasivní	chlapec	14
95	liberální	aktivní	dívka	14
96	demokratický	aktivní	dívka	14
97	autoritářský	aktivní	chlapec	14
98	liberální	pasivní	chlapec	13
99	liberální	pasivní	chlapec	13
100	demokratický	aktivní	dívka	15